

Irkcılığın Tarihi

Christian Geulen, Çev. Simin Şahin

İstanbul, Runik Yayınları, 2021, 120 sayfa, ISBN:978-625-7513-07-4.

Tarık YALDIRAK*

Alman tarihçi Prof. Dr. Christian Geulen tarafından Münih'te 2017 yılında yayımlanan kitap, 2021 yılının Mayıs ayında *Runik Kitap* tarafından, Simin Şahin'in çevirisiyle yayımlanmıştır. Yazar ırk ve ırkçılık kavramlarının siyasi ve gündelik hayatta çok sık kullanılmasına rağmen üzerinde yeterince inceleme yapılmadığını ve bu sebeple insanların zihninde müphem bir imge olduğunu ifade etmektedir. Geulen, eserini, bu belirsizliğin giderilmesine ve son dönemde Avrupa'da yükselen ırkçılığa karşı mücadeleye akademik bir katkı sunmak amacıyla kaleme almıştır. Kitapta öncelikle kavramsal bir tartışma yapılmakta, daha sonra Antik Çağ'dan günümüze, ırkçılık uygulamalarının geçirdiği değişimler incelenmektedir.

Irkçılık, yabancıların karalanması ve dışlanması yoluyla, abartılı bir şekilde, üstünler ve değersizler kategorileri oluşturan sonsuz bir mücadele öğretisidir. Özellikle kriz dönemlerinde öz güvenleri tehlikeye giren topluluklara aidiyet vadetmektedir. Dünyanın nasıl olduğu ile değil, nasıl olması gerektiğiyle ilgilenmektedir. Arzu edilen dünyanın bilginin ve iradenin kuvvetiyle yaratılabileceğine inanmaktadır. Temeli insanlar arasındaki eşitsizlik fikrine dayanmakla birlikte, aslında evrenselci anlayışın bir parçasıdır. Her insan bir ırka mensup olduğundan, kimse dışarıda kalmamakta ve böylece, bütün bir resim elde edilmektedir.

Antik Çağ'da Yunanlılar arasında *Helen* ve *barbar* ayrımı yapılırdı. Bu iki kavram, onlar için, aynı zamanda hukuk ile kanunsuzluğun, düzen ile kargaşanın ve kültür ile iptidailiğin ayrımıydı. Ancak kimse dünyanın barbarlar olmadan daha iyi bir hâl alacağını düşünmezdi. Onları bir realite olarak kabul eder;

* Öğretmen, MEB, Düzce, tyaldirak@hotmail.com

kendileri için bir tehdit, tehlike ya da hastalık olarak değerlendirmezlerdi. Romalılar da ele geçirdikleri yerlerdeki kültürleri sadece asimetrik düşünce tarzları olarak değerlendiriyordu ve kendileri için bir tehlike oluşturduklarını düşünmüyorlardı. Ancak Roma'nın Hristiyanlığı benimsemesiyle birlikte bakış açısı değişti. Bu süreçte, Germenlerin ve Doğu Avrupalıların tasvirlerinde bir yoğunlaşmanın başladığı görülür. Artık kendi kültürlerini onlara karşı korumaları gerektiğine inanıyorlardı ve dışlayıcı bir kavram olarak *barbar* yerine *pagan*, *Yahudi* ya da *kâfir* ifadelerini kullanıyorlardı.

Irk kavramı ilk kez İspanya'da, XV. yüzyılda Müslümanlar yarımadadan tamamen sürüldükten sonra, zorla Hristiyanlaştırılan Müslümanlar (Konversolar) ve Yahudiler (Marranolar) için kullanılmıştı. Bu gruplar dışarıdan bakıldığında Hristiyan gibi görünse de gizli bir şekilde asıl dinlerini yaşıyorlardı. İnsanlar, sadece vaftiz olmak suretiyle, Hristiyan oluyor ve Hristiyan topluluğunun parçası hâline geliyordu. Birbirinden çok farklı insan gruplarını, inançla bir arada tutabilmek mümkün gözükmediğinden bunun yerine, doğal bir bağ ortaya atılması gerekti. Bu bağ da soy ve kökene dayanan ırk kavramıydı. Irk, inancın yerini alarak toplumu düzenlemenin ve dönüştürerek birleştirmenin aracı olarak kullanıldı. Bu kelime zaman içinde bütün Avrupa dillerine yayıldı. XVI ve XVII. yüzyıllarda neredeyse bütün kolektif oluşumlar için kullanılır oldu. 1784'te tarihçi Georg Forster ırk kavramını "*kendine özgü karaktere sahip grup*" diye tanımlamıştır. Irk, kanda yatan, bu nedenle görünür olmayan, belirli bir grup insanın kökeninde gizlenmiş varlığın ifadesiydi. Toplumu birleştirmek için icat edilmişti.

Coğrafi Keşifler ile başlayan Avrupa yayılcılığı, Avrupalılarda mevcut olan ırkçı düşüncenin bir sonucu olduğunu değil de; Avrupa yayılcılığının, modern Avrupa ırkçılığının ortaya çıkmasını mümkün kıldığını düşünmek daha doğru olur. İlk bilimsel ırk sınıflandırması XVII ve XVIII. yüzyıllarda Avrupalıların Amerika'daki yerlileri anlatan raporlarına dayanıyordu. Aydınlanma Çağı düşünürlerinin insan doğasını rasyonalize etmelerinde ırk kavramı önemli bir yet tuttu. Çünkü bu kavram yeryüzündeki insanları, kilisenin öğretilerinin dışında doğal bir temele dayanarak tarif edebilmeyi mümkün kılıyordu. Irk teorisinin sistematik açıklamaları Avrupalıların kendilerini yüceltmesinin bir aracı olarak kullanıldı. Beyaz ırkın zihinsel, estetik ve ahlaki üstünlüğü coğrafi ve fiziki çalışmaların yanı sıra tarih çalışmalarıyla da ispat ediliyordu. XIX. yüzyıla gelindiğinde, beyaz ırkın kendinden daha ilkel olan ırkları kontrol etmeye hakkı olduğu düşünülürdü. Bu düşünce emperyalizmin, işgal ettiği ülkelere boyun eğdirmesinde fikrî temel olarak kullanıldı.

Doğanın artık Tanrı iradesiyle yaratılan ve değişmez bir yapı olduğu düşünülüyordu. Lakin doğadaki değişimler, önceden belirli olan bir planın aşamalarıydı. İlk kez Lamarck, canlı türlerinin çevrelerine uyum sağlayarak değiştiğini varsaydı ve bireysel edinilen özelliklerin sonraki nesle aktarıldığını ileri sürdü. Daha sonra Darwin, çevresiyle *tür* arasındaki dengeyi deneme-yanılma yoluyla sağlayan sürecin *doğal seçim* ile gerçekleştiğini iddia etti. Bu mekanizmanın itici gücü ise *tesadüftü*. *Evrin teorisi* adı altına sistemleştirilen bu kuramın Aydınlanma Çağı düşüncesindeki modellerle, tarihle ve ilahi yaratılışla hiçbir ilgisi yoktu. Bu düşünceleri devre dışı bırakmıştı.

Yazar Prof. Dr. Christian Geulen'e göre, ırk teorisi evrim teorisinden etkilenmemiştir. O, daha çok Aydınlanma Çağı'ndan bu yana giderek silikleşen doğa, tarih ve biyolojinin hayalî dünyalarını bir araya

getiren bir kurgudur. XIX. yüzyılın ortasında Fransız diplomat Gobineau tarafından yazılan *İnsan Irklarının Eşitsizliği* isimli kitap, ırkçı düşüncenin en önemli eserlerinden biri hâline geldi. Gobineau'ya göre, "Bir ırk diğerlerinden farklılaşmakta ne kadar başarılı olursa, ilerlemesi ve uygarlığı o kadar yüksek olacaktı." Gobineau'nun *cazibe* diye adlandırdığı fetih dürtüsünün, *itme* diye adlandırdığı münhasırlık dürtüsünün yerini aldığı ölçüde bu başarılı ırk, yabancı, daha az farklılaşmış ırklarla tekrar karışır ve uzun vadede çöküşü kesinleşirdi.

XIX. yüzyılda yükselen milliyetçilik fikrinde, ırkçı düşünce önemli bir rol oynamamıştır. Ancak ulusun sözde iç ve dış düşmanlarına karşı mücadele fikri ırkçı düşüncüyü etkin kılmıştır. Ulusun kendinin, depolitize edilmesi, etnikleştirilmesi ve biyolojik bir unsur hâline getirilmesi suretiyle ırkçılık, milliyetçiliğin aşırı bir türü hâlinde formüle edilmiştir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Almanya'da Yahudi topluluğu en yüksek entegrasyon seviyesine ulaştı. Bu, milliyetçiliğin bir başarısıydı. Aynı zamanda hem Yahudi olmanın hem de Alman ulusunun bir parçası olmanın mümkün olduğunu gösterdi. Fakat bu durum ırksal olarak saf bir Alman ulusu düşüncesiyle çelişiyordu. ırkçı düşünce milliyetçi burjuva arasında giderek yaygınlık kazandı ve Yahudilere, sadece Alman ırkının düşmanı olarak değil, dünyadaki tüm ırklar için tehdit olduğuna dair olumsuz nitelikler yüklendi. XX. yüzyıla geldiğinde modern bilim ırkçılık ideolojisine dâhil olup onu yeniden kurguladı ve pratik uygulamalarını gerçekleştirdi.

1883'te Francis Galton tarafından insan ırkının ıslah edilmesi için *öjeni* terimi ortaya atılmıştı. Öjeni, sağlıklı insanların üremesinin yasaklanması yoluyla en sağlıklı kişilerin çocuk sahibi olmasını sağlayarak sağlıklı bir ırk meydana getirme düşüncesi idi. Kronik hasta, fiziksel ve zihinsel engellilerin çocuk sahibi olması 1890'ların başında ABD ve İskandinav ülkelerinde yasaklandı. 1920'li ve 1930'lu yıllarda öjeni ve nüfus bilimi, uygulama odaklı bilimlerin en yenilikçi olanı olarak kabul edildi. ırkçı düşünce en büyük tırmanışını Almanya'da Nasyonal Sosyalist Parti döneminde gerçekleştirdi. ırkçılık onlar için yalnızca III. Reich propagandası ve biyomedikal araştırmalar için gerekli bir araç değildi, aynı zamanda tüm politik ideolojisinin ve uygulama sahasının merkeziydi. İnsan davranışlarında kalıtsal öğelerin mi yoksa çevresel faktörlerin mi daha ağır bastığı konusundaki tartışmalarda, ırkçı düşünce kalıtsal olanın etkili olduğunu savunurken; sosyalistler çevresel etkenlerin daha belirleyici olduğunu iddia ettiler. Bu doğrultuda SSCB'de çevrenin birincil etken olduğu bir öjeni anlayışı kabul edildi. Uygulamada istenmeyen insanların yer değiştirmesi yerine aç ve yoksul bırakılmaları öngörüldü.

1905 yılında Japonların Rusları mağlup etmesi, Avrupalıların, üstünlüklerine dair inancına bir darbe vurmuştu. Bu doğrultuda ırkçı uygulamalar iç politikadan dış politikaya doğru kaydı. Daha güçlü ve daha iyi olan ırkın, öncelikle hayatta kalma mücadelesinden zaferle çıkması gerekiyordu. Bunun için de kendilerini savaşta kanıtlamaları gerekirdi. ırkçı düşünce en önemli işlevini XX. yüzyılın ortasında II. Dünya Savaşı sırasında gerçekleştirdi. ırkçılık kitlesel imhaların ne sebebi ne tetikleyicisi ne de itici gücüydü. Gerçekleşen katliamları, ırkların hayatta kalma kabiliyetini göstermesi bakımından doğal bir süreç olarak görülmesini sağladı. Savaştan sonra insan biyolojisi bilimlerinde, öjeniden genetiğe bir kayış oldu. Genetik ise ilk vadettiği umutları boşa çıkardı, kısa süre içinde bir genin belirli bir özelliğin ifadesi

olmadığı anlaşıldı. Bir gen birden fazla özellikle ilgiliydi. Bu da ırkçı düşünceyi ne fikrî alanda ne de uygulama sahasında güçlendiriyordu. Irkçı düşünce ile ilgili şunu belirtmek gerekir ki, ırkçılık kesinlikle özcülük değildir. Asla doğanın kendisine değil, kendi kendini değiştirme bilgisine atıfta bulunur. Doğayı arzu edilen ideale göre biçimlendirmek ırkçılığın ölçüsüdür.

Yazarın ırkçılığın tarihsel sürecini, Antik Çağ'dan bu yana, Avrupa merkezinde ele aldığı görülmektedir. Aynı dönemde Orta Doğu'da, Asya'da, Çin'de ya da Afrika'da insanlar farklı kültürlerle karşılaştığında ne düşündüklerine dair bilgiler yer almamaktadır. Aynı şekilde Romanlıların ele geçirdikleri yerlerde karşılaştıkları kültürleri nasıl algıladıklarından bahsedilmekte ancak işgal edilen bölgenin halkının Romalıları ve Roma kültürünü nasıl algılandıklarına ilişkin incelemede bulunulmamaktadır. Yazar, evrim teorisinin ırkçı düşünce üzerinde etkisinin olmadığını iddia etmektedir. Bu, oldukça tartışmalı bir meseledir. Kitap çok daha uzun sayfalar sürecektir meseleleri kısaca ele almıştır. Dolayısıyla içerdiği konular hakkında çok önemli tespitler olsa da, derinlemesine bir incelemeden mahrumdur.

Türkiye'de *ırk*, *ırkçılık*, *etnik* ve *ulus* kavramları çoğu kez özensiz bir şekilde birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Irkçılık gelişigüzel kullanılan bir suçlama konumuna gelmiştir. Kavramların özensiz ve hatalı kullanılması insanların entelektüel yetilerini dumura uğratmakta ve tutarsız düşüncelere sevk etmektedir. Türkiye'de *ırkçılık* alanında yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu kitap, çoğu kez hakaret ifadesi olarak kullanılan, zihinlerde belirsiz bir imgeye sahip olan *ırkçılık* meselesini tarihî perspektiften anlatarak okuyucunun zihninde belirgin bir imaj yaratmaktadır. Bu açıdan yapılan çeviri de Türk entelektüel dünyasına olumlu bir katkıdır.